

Категорія справи № 756/10203/15-ц: Цивільні справи (з 01.01.2019); Справи позовного провадження; Справи у спорах, що виникають із правочинів, зокрема договорів (крім категорій 301000000-303000000), з них; страхування, з них; позики, кредиту, банківського вкладу, з них.

Надіслано судом: не визначено. Зареєстровано: 28.06.2022. Оприлюднено: 29.06.2022.

Дата набрання законної сили: 23.06.2022

Номер судового провадження: 61-11058св21

Верховний
Суд

Постанова

Іменем України

23 червня 2022 року

м. Київ

справа № 756/10203/15-ц

провадження № 61-11058св21

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду:

Усика Г. І. (суддя-доповідач), Олійник А. С., Яремка В. В.,

учасники справи:

заявник - Товариство з обмеженою відповідальністю «Фінансова компанія «Довіра та гарантія»,

стягувач - Публічне акціонерне товариство «Енергобанк»,

боржник - ОСОБА_1 ,

розглянув у попередньому судовому засіданні у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Київського апеляційного суду від 28 квітня 2021 року у складі колегії суддів: Сержанюка А. С., Мостової Г. І., Суханової Є. М.,

ВСТАНОВИВ:

Короткий зміст вимог заяви

У червні 2020 року Товариство з обмеженою відповідальністю «Фінансова компанія «Довіра та гарантія» (далі - ТОВ «ФК «Довіра та гарантія»)) звернулося до суду із заявою про заміну стягувача Публічне акціонерне товариство «Енергобанк» (далі - ПАТ «Енергобанк») на його правонаступника ТОВ «ФК «Довіра та гарантія», у зв'язку із укладенням між зазначеними юридичними особами 18 травня 2018 року договору № 21 про відступлення права вимоги за договором про видачу та обслуговування кредитної картки від 13 липня 2012 року, укладеного між банком та ОСОБА_1 .

Короткий зміст судових рішень судів попередніх інстанцій

Ухвалою Оболонського районного суду міста Києва від 29 січня 2021 року заяву ТОВ «ФК «Довіра та гарантія» задоволено.

Здійснено заміну ПАТ «Енергобанк» на його правонаступника ТОВ «ФК «Довіра та гарантія» у виконавчому провадженні з виконання судового рішення у справі № 756/10203/15-ц,

Суд першої інстанції урахував укладений між ПАТ «Енергобанк» та ТОВ «ФК «Довіра та гарантія» договір відступлення права вимоги, відповідно до якого ТОВ «ФК «Довіра та гарантія» набуло право вимоги за договором про видачу та обслуговування кредиту від 13 липня 2012 року, укладеного між ПАТ «Енергобанк» та ОСОБА_1 , та керувався положенням статті 442 ЦПК України, відповідно до якої заміна сторони виконавчого провадження можлива з підстав відступлення права вимоги на будь-якій стадії процесу.

Постановою Київського апеляційного суду від 28 квітня 2021 року скасовано ухвалу Оболонського районного суду міста Києва від 29 січня 2021 року, ухвалено нове судове рішення, яким задоволено заяву.

Замінено стягувача у справі № 756/10203/15-ц за позовом ПАТ «Енергобанк» до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості, а саме з ПАТ «Енергобанк» на ТОВ «ФК «Довіра та гарантія».

Суд апеляційної інстанції визнав обґрунтованими доводи апеляційної скарги про неналежне повідомлення ОСОБА_1 про час та місце розгляду справи, що є обов'язковою підставою для скасування судового рішення, та вирішуючи по суті заяву ТОВ «ФК «Довіра та гарантія» про заміну сторони виконавчого провадження, дійшов висновку, що вона підлягає задоволенню, оскільки зазначене товариство є новим кредитором у правовідносинах з боржником ОСОБА_1 за договором про відступлення права вимоги, укладеного 13 липня 2012 року між ПАТ «Енергобанк» та ТОВ «ФК «Довіра та гарантія», що відповідно до статті 442 ЦПК України є достатньою підставою для заміни сторони стягувача.

Рух справи у суді касаційної інстанції. Узагальнені доводи касаційної скарги, які стали підставою для відкриття касаційного провадження, та аргументи інших учасників справи

У липня 2021 року до Верховного Суду надійшла касаційна скарга ОСОБА_1 на постанову Київського апеляційного суду від 28 квітня 2021 року, в якій вона просила скасувати зазначене судове рішення, справу направити на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Касаційну скаргу мотивовано тим, що суд апеляційної інстанції належним чином не повідомив її та представника про розгляд справи; не врахував відсутність доказів на підтвердження переходу права вимоги за договором, зокрема сплати ТОВ «ФК «Довіра грошових коштів на виконання правочину відступлення права вимоги; а також доказів на підтвердження повідомлення боржника про договір відступлення права вимоги, що свідчить, що такий правочин не набрав чинності; суд апеляційної інстанції неправильно застосував норми права та не врахував висновки, викладені у постанові Великої Палати Верховного Суду від 10 квітня 2019 року у справі № 461/10610/13-ц, постановах Верховного Суду від 30 січня 2018 року у справі № 161/16891/15-ц, від 29 травня 2019 року у справі № 539/1582/16-ц, від 17 січня 2020 року у справі № 916/2286/16, від 31 березня 2021 року у справі № 705/2045/16-ц.

Ухвалою Верховного Суду від 20 вересня 2021 року відкрито касаційне провадження у справі.

Відзив на касаційну скаргу не надходив.

Справа надійшла на адресу суду касаційної інстанції у жовтні 2021 року.

Установлені судами фактичні обставини справи

Заочним рішенням Оболонського районного суду міста Києва від 21 грудня 2015 року стягнуто з ОСОБА_1 на користь ПАТ «Енергобанк» заборгованість за договором від 13 липня 2012 року № 00-034593-02 про видачу та обслуговування кредитної міжнародної пластикової картки Visa, що виникла за період з 13 липня 2012 року до 21 липня 2015 року, зокрема, прострочену заборгованість за кредитом в розмірі 126 769,10 грн, заборгованість зі сплати відсотків - 763,89 грн, штраф за прострочену заборгованість - 17 930,44 грн, штраф за несанкціонований овердрафт - 80,77 грн.

01 грудня 2016 року Оболонським районним судом міста Києва видано виконавчий лист № 2/756/5084/15 про стягнення з ОСОБА_1 заборгованості на користь ПАТ «Енергобанк».

Постановою державного виконавця Оболонського районного відділу державної виконавчої служби міста Києва Головного територіального управління юстиції у м. Києві від 29 грудня 2016 року відкрито виконавче провадження з виконання виконавчого листа № 756/10203/15-ц, виданого 01 грудня 2016 року.

18 травня 2018 року між ПАТ «Енергобанк» та ТОВ «ФК «Довіра та гарантія» укладений договір про відступлення прав вимоги № 21, відповідно до умов якого ТОВ «ФК «Довіра та гарантія» набуло право вимоги за договором від 13 липня 2012 року № 00-034593-02 про видачу та обслуговування кредитної міжнародної пластикової картки Visa.

Відповідно до додатку № 1 зазначеного договору, ПАТ «Енергобанк» відступило, а ТОВ «ФК «Довіра та гарантія» набуло право вимоги за кредитним договором від 13 липня 2012 року № 00-034593-02, позичальником за яким є ОСОБА_1.

Відповідно до пункту 4.1 договору, ціна договору в розмірі 2 055 200 грн сплачується новим кредитором банку в повному обсязі до моменту набуття чинності цим договором.

Платіжним дорученням від 18 травня 2018 року № 2581374 підтверджено проведення розрахунку між сторонами.

Позиція Верховного Суду та нормативно-правове обґрунтування

Згідно з частиною третьою статті 3 ЦПК України провадження в цивільних справах здійснюється відповідно до законів, чинних на час вчинення окремих процесуальних дій, розгляду і вирішення справи.

Відповідно до частини першої статті 400 ЦПК України переглядаючи у касаційному порядку судові рішення, суд касаційної інстанції в межах доводів та вимог касаційної скарги, які стали підставою для відкриття касаційного провадження, перевіряє правильність застосування судом першої або апеляційної інстанції норм матеріального чи процесуального права і не може встановлювати або (та) вважати доведеними обставини, що не були встановлені в рішенні чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими.

Вивчивши матеріали справи, доводи касаційної скарги, Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду дійшов висновку, що касаційна скарга ОСОБА_1 не підлягає задоволенню з таких підстав.

Пунктом 1 частини другої статті 11 ЦК України, визначено, що підставами виникнення цивільних прав і обов'язків, зокрема, є договори та інші правочини.

Відповідно до пункту 1 частини першої статті 512 ЦК України кредитор у зобов'язанні може бути замінений іншою особою внаслідок передання ним своїх прав іншій особі за правочином (відступлення права вимоги, а згідно зі статтею 514 цього Кодексу до нового кредитора переходять права первісного кредитора у зобов'язанні в обсязі і на умовах, що існували на момент переходу цих прав, якщо інше не встановлено договором або законом.

Згідно з вимогами чинного законодавства заміна осіб в окремих зобов'язаннях через волевиявлення сторін (відступлення права вимоги) є різновидом правонаступництва та можливе на будь-якій стадії процесу.

Відповідно до частини першої, другої статті 442 ЦПК України у разі вибуття однієї із сторін виконавчого провадження суд замінює таку сторону її правонаступником. Заяву про заміну сторони її правонаступником може подати сторона (заінтересована особа), державний або приватний виконавець.

Аналогічні приписи містяться в частині п'ятій статті 15 Закону України «Про виконавче провадження».

Виходячи зі змісту статей 512, 514 ЦК України, частини п'ятої статті 15 Закону України «Про виконавче провадження», з урахуванням положень статті 442 ЦПК України, заміна кредитора у зобов'язанні можлива з підстав відступлення вимоги (цесія), правонаступництва (смерть фізичної особи, припинення юридичної особи) тощо, до нового кредитора переходять права первісного кредитора у зобов'язанні в обсязі і на умовах, що існували на момент переходу цих прав, у тому числі бути стороною виконавчого провадження (у виконавчому листі) шляхом подання ним та розгляду судом заяви про заміну стягувача.

Отже, підставою для заміни сторони виконавчого провадження (у виконавчому листі), тобто процесуального правонаступництва, є правонаступництво у матеріальних правовідносинах, унаслідок якого відбувається вибуття сторони зі спірних або встановлених судом

правовідносин і переходу до іншої особи прав і обов'язків вибулої сторони в цих правовідносинах.

Наявність судового рішення про задоволення вимог кредитора, яке не виконане боржником, не припиняє зобов'язальних правовідносин сторін. Заміна кредитора у зобов'язанні шляхом відступлення права вимоги із зазначенням у договорі обсягу зобов'язання, яке передається на стадії виконання судового рішення, не обмежує цивільних прав учасників спірних правовідносин.

Відповідно до статті 129-1 Конституції України суд ухвалює рішення іменем України і судові рішення є обов'язковим до виконання.

У пункті 9 статті 129 Конституції України до основних засад судочинства віднесено обов'язковість рішень суду.

Виконання судових рішень є складовою права на справедливий суд та однією з процесуальних гарантій доступу до суду та ефективного захисту сторони у справі, що передбачено статтями 6, 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі - Конвенція).

Частиною першою статті 18 ЦПК України визначено, що судові рішення, що набрали законної сили, обов'язкові для всіх органів державної влади і органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, посадових чи службових осіб та громадян і підлягають виконанню на всій території України, а у випадках, встановлених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, - і за її межами.

Вибуття первісного кредитора і заміна його новим не скасовує обов'язковості виконання рішення суду, при цьому реалізувати право на примусове стягнення присуджених судом сум можливо лише шляхом заміни сторони стягувача у виконавчому провадженні, оскільки новий кредитор, без вирішення питання про заміну сторони у зобов'язанні, не має права звернутись до органу державної виконавчої служби із відповідними заявами, зокрема про примусове виконання рішення суду.

Аналогічні висновки викладено у постановках Верховного Суду від 15 серпня 2018 року у справі № 190/2119/14-ц (провадження № 61-20171св18), від 06 серпня 2020 року у справі № 2029/2-2180/11 (провадження № 61-4475св20).

У постанові Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного господарського суду від 17 січня 2020 року у справі № 916/2286/16 зазначено, що вирішуючи питання про наявність підстав для заміни учасника справи (сторони виконавчого провадження) правонаступником за відсутності обставин, що свідчать про нікчемність договору, на підставі якого подано заяву про заміну учасника правовідносин, а також відомостей щодо оспорування або визнання недійсним цього договору у встановленому порядку, суд має виходити з принципу правомірності цього правочину, дослідивши та надавши оцінку достатності та достовірності наданих в обґрунтування заяви про заміну сторони доказів для здійснення відповідної заміни.

Установивши, що на підставі договору про відступлення права вимоги від 18 травня 2018 року, ТОВ «ФК «Довіра та гарантія» є новим кредитором у правовідносинах з боржником ОСОБА_1 за договором про відступлення права вимоги, укладеного 13 липня 2012 року між ПАТ «Енергобанк» та ТОВ «ФК «Довіра та гарантія», суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку, що відповідно до статті 442 ЦПК України зазначена обставина є підставою для заміни сторони стягувача у виконавчому провадженні.

За загальним правилом, передбаченим частиною першою статті 516 ЦК України, заміна кредитора у зобов'язанні здійснюється без згоди боржника, якщо інше не встановлено договором.

Заявник не навів доказів на підтвердження того, що умови укладеного між ПАТ «Енергобанк» та ОСОБА_1 кредитного договору, містили положення про те, що заміна кредитора у вказаному зобов'язанні здійснюється за згодою боржника. Посилання у касаційній скарзі на те, що ТОВ «ФК «Довіра та гарантія», як новий кредитор у кредитному зобов'язанні, не повідомив боржників про відступлення на його користь права вимоги за основним договором, не можуть бути підставою для відмови у задоволенні заяви ТОВ «ФК «Довіра та гарантія» про заміну сторони виконавчого провадження.

Посилання у касаційній скарзі на те, що задовольняючи заяву ТОВ «ФК «Довіра та гарантія» про заміну сторони виконавчого провадження, суд апеляційної інстанції не звернув увагу на відсутність доказів на підтвердження виконання умов договору про відступлення права вимоги, а саме, доказів перерахування товариством на рахунок ПАТ «Енергобанк» грошових коштів є необґрунтованими, оскільки спростовуються наявним у матеріалах справи платіжним дорученням від 18 травня 2018 року № 2581374.

У контексті наведеного неспроможними є аргументи заявника про неврахування апеляційним судом висновку Верховного Суду щодо застосування норми права в подібних правовідносинах, викладеного у постанові від 17 січня 2020 року у справі № 916/2286/16, оскільки у вказаній справі судами встановлено відсутність доказів на підтвердження повної оплати за договором відступлення прав вимог.

Щодо доводів про неналежне повідомлення заявника та її представника про час та місце розгляду справи в апеляційному суді

Відповідно до частини третьої статті 368 ЦПК України розгляд справ у суді апеляційної інстанції здійснюється в судовому засіданні з повідомленням учасників справи, крім випадків, передбачених статтею 369 цього Кодексу.

За правилами частин другої-четвертої статті 128 ЦПК України суд повідомляє учасників справи про дату, час і місце судового засідання чи вчинення відповідної процесуальної дії, якщо їх явка є не обов'язковою. Судові виклики здійснюються судовими повістками про виклик. Судові повідомлення здійснюються судовими повістками-повідомленнями.

Судова повістка, а у випадках, встановлених цим Кодексом, разом з копіями відповідних документів надсилається на офіційну електронну адресу відповідного учасника справи, у випадку наявності у нього офіційної електронної адреси або разом із розпискою рекомендованим листом з повідомленням про вручення у випадку, якщо така адреса відсутня, або через кур'єрів за адресою, зазначеною стороною чи іншим учасником справи (частина шоста статті 128 ЦПК України).

У лютому 2021 року адвокат Забара Ю. С. від імені ОСОБА_1 звернувся із апеляційною скаргою на ухвалу Оболонського районного суду міста Києва від 29 січня 2021 року, із зазначенням у поштової адреси та електронної скриньки.

Ухвалою Київського апеляційного суду від 01 березня 2021 року апеляційну скаргу ОСОБА_1 залишено без руху. Ухвала суду апеляційної інстанції направлена на електронну скриньку HOMEP_1 @mail.gov.ua.

11 березня 2021 року адвокат Забара Ю. С., із застосуванням електронного підпису направив документи на усунення недоліків апеляційної скарги.

Київський апеляційний суд призначив справу до розгляду у судовому засіданні на 14 квітня 2021 року.

Повідомлення учасників справи про розгляд справи в судовому засіданні на 14 квітня 2021 року направлено судовою повісткою-повідомленням, зокрема ОСОБА_1 на адресу: АДРЕСА_1 ; адвокату Забарі Ю. С. на адреси: АДРЕСА_2 та 2717314153@mail.gov.ua.

12 квітня 2021 року адвокат Забара Ю. С. отримав повідомлення про час та місце розгляду справи.

У зв'язку із надходженням заяви адвоката Забари Ю. С. про відкладення розгляду справи на період дії карантинних заходів та неявкою осіб в судові засідання, суд відклав розгляд справи на 28 квітня 2021 року, ОСОБА_1 судову

повістку-повідомлення направлено на поштову адресу: АДРЕСА_1 , а адвокату повідомлення направлено на електронну скриньку. Крім того, 15 квітня 2021 року Київський апеляційний суд опублікував повідомлення про розгляд справи на офіційному сайті суду.

Учасники судового процесу та їхні представники повинні добросовісно користуватися процесуальними правами; зловживання процесуальними правами не допускається (частина перша статті 44 ЦПК України).

Частинами першою та другою статті 58 ЦПК України передбачено, що сторона, третя особа, а також особа, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, може брати участь у судовому процесі особисто (самопредставництво) та (або) через представника. Особиста участь у справі особи не позбавляє її права мати в цій справі представника.

Представник, який має повноваження на ведення справи в суді, здійснює від імені особи, яку він представляє, її процесуальні права та обов'язки (частина перша статті 64 ЦПК України).

У цивільному судочинстві адвокат не наділений самостійними процесуальними правами і не є стороною у справі, а лише здійснює від імені особи, яку він представляє, її процесуальні права та обов'язки.

Зважаючи на те, що представник заявника був належно повідомлений про розгляд справи на 28 квітня 2018 року, що за змістом частини п'ятої статті 130 ЦПК України, вважається належним повідомленням учасника справи - ОСОБА_1 , Верховний Суд вважає безпідставними доводи заявника про наявність визначених частиною першою статті 411 ЦПК України підстав для обов'язкового скасування судового рішення і направлення справи на новий розгляд. Такі аргументи, суд касаційної інстанції розцінює, як намагання заявника затягнути виконання судового рішення.

Необґрунтованими є також посилання на неврахування апеляційним судом висновків щодо застосування статті 128 ЦПК України, викладених у постанові Великої Палати Верховного Суду від 10 квітня 2019 року у справі

№ 461/10610/13-ц, постановою Верховного Суду від 30 січня 2018 року у справі № 161/16891/15-ц, від 29 травня 2019 року у справі № 539/1582/16-ц, від 31 березня 2021 року у справі № 705/2045/16-ц, оскільки у вказаних справах повістка про виклик до суду повернулася з вказівкою «за закінченням терміну зберігання, а отже, правові висновки, на які посиляється заявник, викладено у справах за інших фактичних обставин.

Правові висновки, викладені у постанові Верховного Суду у складі суддів Об'єднаної палати Касаційного господарського суду від 17 січня 2020 року у справі № 916/2286/16, не суперечать висновкам суду апеляційної інстанції за встановлених обставини справи та досліджених цим судом письмових доказів.

Висновки за результатами розгляду касаційної скарги

Відповідно до частини третьої статті 401 ЦПК України суд касаційної інстанції залишає касаційну скаргу без задоволення, а рішення без змін, якщо відсутні підстави для скасування судового рішення.

Узагальнюючи наведене, Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду дійшов висновку про відсутність підстав для задоволення касаційної скарги ОСОБА_1 .

Керуючись статтями 400, 401, 415, 416 ЦПК України, Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду

ПОСТАНОВИВ:

Касаційну скаргу ОСОБА_1 залишити без задоволення.

Постанову Київського апеляційного суду від 28 квітня 2021 року залишити без змін.

Постанова суду касаційної інстанції набирає законної сили з моменту її прийняття, є остаточною і оскарженню не підлягає.

Судді:

Г. І. Усик

А. С. Олійник

В. В. Яремко